

Veileder

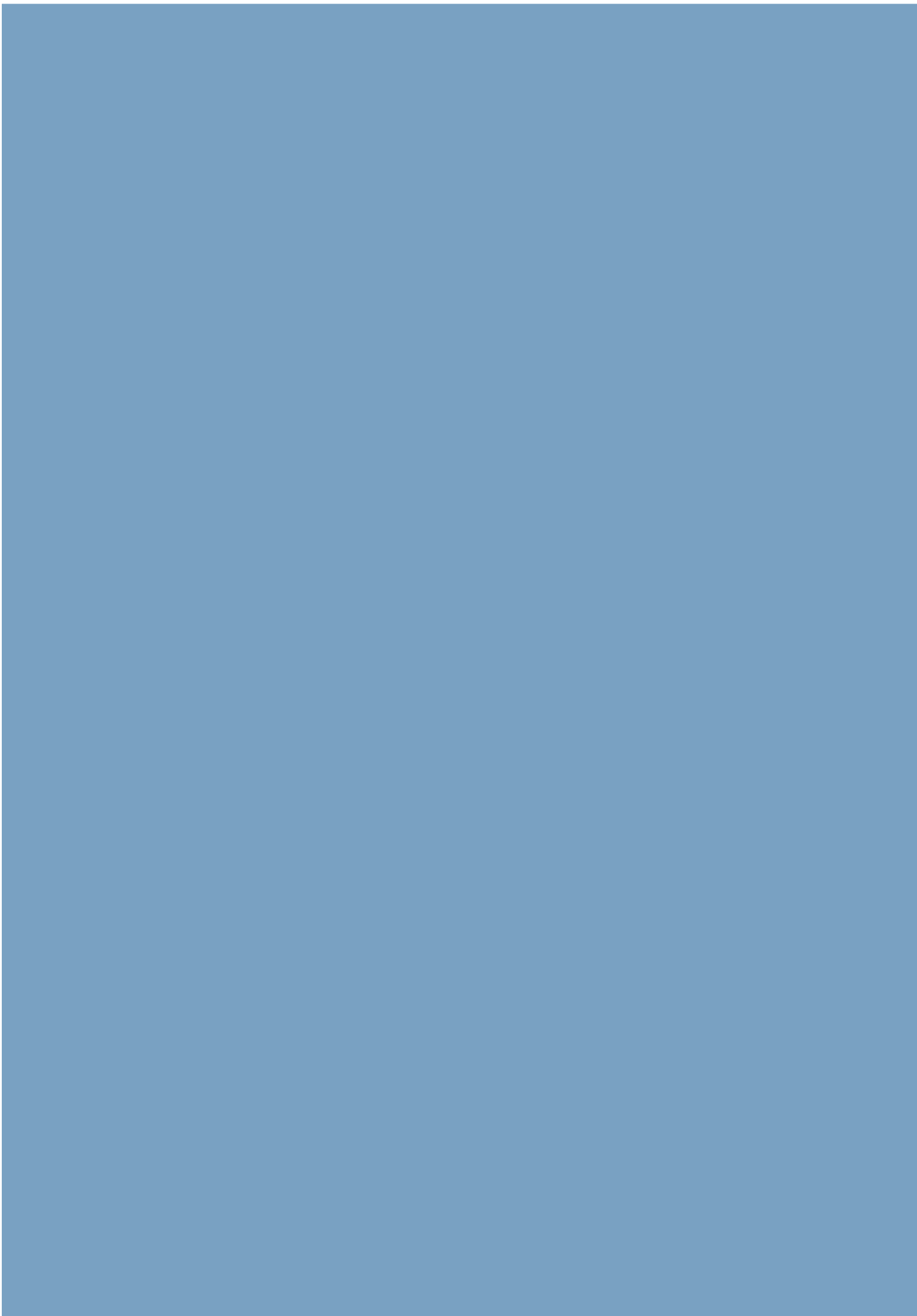
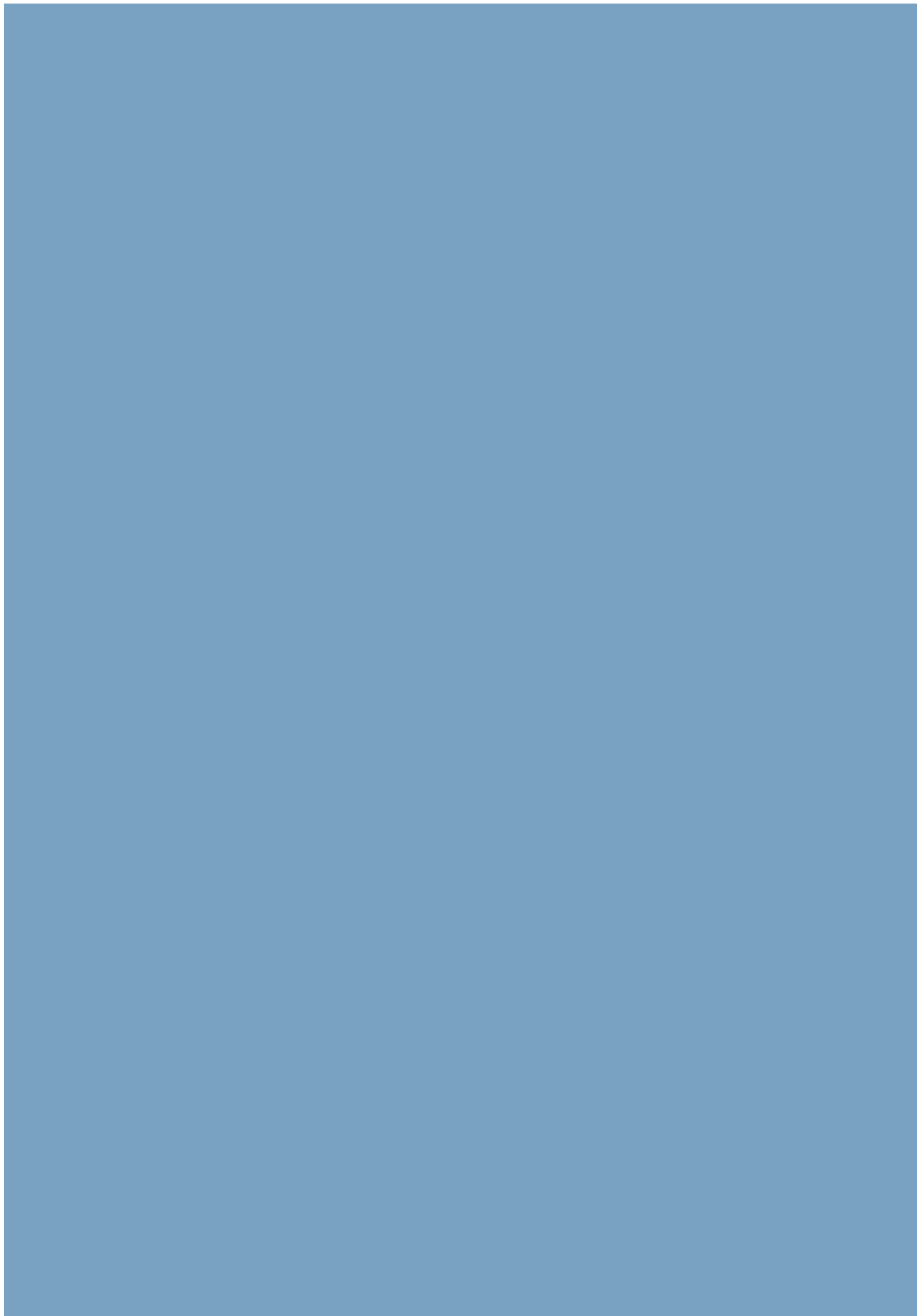
Utgitt av:
Barne- og familiedepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Publikasjonskode: Q-1157 B
Design: Lars Tothammer/Basta
Trykk: Zoom grafisk AS 05/2009 – opplag 2000

Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Veileder

Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD	7
1 INNLEDNING	9
1.1 Formål og målgruppe	9
1.2 Kort om hva vi forstår med «bedre oppfølging»	9
1.3 Leseveiledning	9
2 BAKGRUNN OG RAMMEBETINGELSER	11
2.1 Bakgrunn og mål for oppfølging av foreldre etter en plassering	11
2.2 Kommunens juridiske ansvar for oppfølging av foreldrene	11
2.3 Oppfølgingen må ta utgangspunkt i barnets tiltaksplan eller omsorgsplan	12
2.4 Foreldres medvirkning	12
3 FORELDRES BEHOV FOR OPPFØLGING ETTER EN PLASSERING	15
3.1 Foreldrene er en utsatt gruppe	15
3.2 Plasseringen av barnet oppleves ulikt	15
3.3 Psykososiale problemer i etterkant av en omsorgsovertakelse	16
3.4 Oppfølgingen gjelder både mødre og fedre	17
3.5 Hjelpen må ta utgangspunkt i foreldrenes utfordringer	17
4 HVORDAN FORELDRENE KAN FØLGES OPP	19
4.1 Oppfølging før plasseringen	19
4.2 Formålet med oppfølgingen må avklares	20
4.3 Foreldrenes rolle	20
4.4 Bruk av familieråd	21
4.5 Individuell oppfølging etter plasseringen – ulike tiltak	22
4.5.1 Den første kontakten	22
4.5.2 Når foreldrene ikke ønsker kontakt?	23
4.5.3 Informasjon	24
4.5.4 Behandling, terapi og veiledning	25
4.5.5 Oppfølging av samvær	28
4.5.6 Bedring av levekår	30
4.5.7 Koordinering av tilbud og deltakelse i ansvarsgrupper	31
4.5.8 Sosial støtte, selvhjelp og nettverksarbeid	31
4.5.9 Kontakt med interesseorganisasjoner	33
5 KOMPETANSE OG KVALITET	35
5.1 Retningslinjer for internkontroll	35
5.2 Et kunnskapsbasert barnevern	35
6 ETTERORD	37

.....

Dr. polit. Tor Slettebø, Diakonhjemmets
høgskole, har skrevet veilederen på oppdrag
fra Barne- og likestillingsdepartementet. Han
har arbeidet med temaet brukermedvirkning i
barnevernet i en årrekke.

Hans doktoravhandling «Foreldres med-
bestemmelse i barnevernet – en studie av
foreldres erfaringer med individuell og
kollektiv medvirkning» kom i 2008.

FORORD

Barneverntjenesten har et oppfølgingsansvar for barn og foreldre når barn eller ungdom er plassert i fosterhjem eller på institusjon som et hjelpetiltak eller etter en omsorgsovertakelse. Bedre oppfølging av barn og foreldre vil for en stor del innebære at de blir lyttet til i egen sak. Barn og ungdom er hovedpersonene i barnevernet og må betraktes som selvstendige brukere. Som oftest vil barnevernet måtte forholde seg til både barnas og foreldrenes behov og problemer samtidig. At begge parter defineres som brukere, kan være en påminnelse om at barnevernets innsats hele tiden må ha både barnas og foreldrenes velferd for øye.

Barne- og likestillingsdepartementet er klar over at ikke alle foreldre har fått en tilstrekkelig oppfølging av barneverntjenesten etter en plassering av barnet utenfor hjemmet. Departementet ønsker med denne veilederen å gi kommunene og de ansatte i barneverntjenesten forslag til praktiske og konkrete retningslinjer for oppfølging av foreldrene. Det er barnets beste som er det overordnede prinsippet i barnevernet. En bedre oppfølging av foreldrene bygger på en forståelse av at hjelp til foreldrene gir barnet. Et mål er at foreldrene skal oppleve verdighet i kontakten med barneverntjenesten, uavhengig av hvilke tiltak som settes inn for å skape de beste oppvekstbetingelsene for barnet

Veilederen er ikke uttømmende og erstatter ikke regelverk eller rundskriv fra departementet på dette området. Veilederen baserer seg på en utfyllende kunnskapsstatus som er lagt ut på Barne-, ungdoms- og familieetatens elektroniske bibliotek: <http://www.bufetat.no/>. I tillegg er det innhentet kommentarer og innspill fra barneverntjenesten på ulike nivåer og annen barnevernfaglig kompetanse.

Sitatene i teksten er hentet fra samtaler og intervjuer med foreldre som deltar i støttegruppen «Foreldre-støtten» som drives av Kirkens Bymisjon i Oslo.

Veilederen finnes på departementets hjemmeside <http://www.regjeringen.no> og vil ajourføres ved aktuelle endringer i lovverket.

1

Oppfølgingen av foreldre ut fra deres individuelle hjelpebehov er ikke bare en selvstendig plikt, men en viktig del av oppfølgingen av barnet, til barnets beste

1. INNLEDNING

Formålet med denne veilederen er å beskrive hvordan den kommunale barneverntjenesten kan følge opp foreldre etter en plassering av et barn i fosterhjem eller på en institusjon.

1.1 Formål og målgruppe

Veilederen skal gi råd om hvordan oppfølgingsarbeidet kan gjøres i praksis og er ment å være et grunnlag for kommunenes videre utforming av sine tjenester overfor denne målgruppen. Anbefalingene er basert på kunnskap, erfaring og evaluerte metoder så langt slike finnes.

Veilederen er i hovedsak rettet mot ansatte i den kommunale barneverntjenesten, men den er også nyttig for det statlige barnevernet og barneverntjenestens samarbeidspartnere. Veilederen vil også kunne være av interesse for brukere og pårørende til familier i kontakt med barneverntjenesten for å få innblikk i hvilke forpliktelser kommunen har, og hvordan oppfølgingsarbeidet kan ivaretas.

Veilederen baserer seg på en kunnskapsstatus om oppfølging av foreldre i kontakt med barneverntjenesten, som er lagt ut på Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets elektroniske bibliotek, www.bufdir.no.

1.2 Kort om hva vi forstår med «bedre oppfølging»

Oppfølging av foreldre med barn og ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon er hjemlet flere steder i lov om barneverntjenester, og omfatter ulike tiltak og tjenester.

Oppfølgingen av foreldre ut fra deres individuelle hjelpebehov er ikke bare en selvstendig plikt, men en nødvendig del av oppfølgingen av barnet, til barnets beste. I noen saker vil utgangspunktet være å gi hjelp til foreldrene slik at de får en reell mulighet for å komme i posisjon til igjen å kunne ha omsorgen for barnet, mens i andre er tilbakeføring ikke realistisk. Oppfølgingen vil da ha et annet innhold, for eksempel det å hjelpe foreldrene til å bearbeide opplevelsen av tap og sorg over ikke å ha barnet boende hjemme hos seg. Uavhengig av varigheten

av plasseringen, kan foreldrene ha et selvstendig behov for hjelp til bedring av levekår og livskvalitet.

Innholdet i tiltakene er bredt innrettet og må ta utgangspunkt i den individuelle tiltaksplanen eller omsorgsplanen for barnet, og hva foreldrene opplever som vanskelig i sin livssituasjon. Noen av foreldrene har store psykiske problemer og trenger langvarig behandling og/eller akutt hjelp. Andre vil ha behov for støtte til bedring av sine foreldrefunksjoner. Mange av familiene har problemer med vanskelig levekår og trenger råd og veiledning for å bedre sin økonomiske situasjon, og for å komme i gang med utdanning og arbeid. Foreldrene kan være utsatt for stigmatisering fordi de har brutt med samfunnets verdi om at barn skal vokse opp sammen med sine foreldre. Nettverksarbeid og selvhjelpsvirkosomhet er av denne grunn aktuelle tiltak. Enkelte foreldre ønsker ikke kontakt med barneverntjenesten. Utfordringen i disse sakene vil være å finne frem til andre personer som kan hjelpe foreldrene.

I veilederen omtales barn og ungdom som barn, men barne- og ungdomsalderen omfatter tiden frem til fylte 23 år. Med foreldre menes biologiske foreldre og adoptivforeldre som har et foreldreansvar for barnet.

1.3 Leseveiledning

Kapittel to redegjør kort for bakgrunnen for veilederen og tar for seg kommunens juridiske ansvar for oppfølging av foreldre etter en plassering. Arbeidet må ta utgangspunkt i barnets tiltaks- eller omsorgsplan, og et bærende prinsipp for arbeidet er foreldrenes medvirkning. Kapittel tre beskriver foreldrenes ulike behov for oppfølging. Kapittel fire er en beskrivelse av ulike tiltak som kan være aktuelle i kommunens oppfølging av foreldrene, og kapittel fem handler om betydningen av kompetanse og kvalitet i arbeidet. Kapittel seks er et etterord.

2

De fleste foreldre ønsker å bli involvert i beslutninger knyttet til plasseringen. De vil bli respektert og regnet med som foreldre, med det foreldreansvaret de har

2. BAKGRUNN OG RAMMEBETINGELSER

I dette kapitlet beskrives kort bakgrunn og mål for oppfølging av foreldre etter en plassering av barnet i fosterhjem eller på institusjon, samt aktuelle lovbestemmelser. Oppfølgingen skal ta utgangspunkt i barnets tiltaksplan eller omsorgsplan, og det beskrives hvordan foreldre på ulike måter kan medvirke.

2.1 Bakgrunn og mål for oppfølging av foreldre etter en plassering

I nyere offentlige utredninger og i forskningslitteraturen har det vært økende interesse for barnevernets oppfølgingsansvar for foreldre som har barn plassert utenfor hjemmet. Det har vært pekt på barnevernets manglende oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Denne oppmerksomheten har resultert i en lovendring som presiserer det selvstendige ansvaret barnevernet har for å følge opp foreldre i slike situasjoner.

Det er mange forhold som spiller inn i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten, blant annet varigheten og kvaliteten på samarbeidet slik det var før plasseringen, barnets alder, den enkelte saks sær egenhet, kvaliteten på tiltaks- og omsorgsplanene og formålet med plasseringen. Riksrevisjonen har dessuten påvist at mange barneverntjenester mangler rutiner og minstekrav for kontakten med foreldrene ved fosterhjems- og institusjonsplasseringer.

Et overordnet mål er at barneverntjenesten skal gi foreldre i kontakt med barnevernet et likeverdig tilbud og like utviklingsmuligheter, uavhengig av sosial bakgrunn og hvor i landet de bor. Veilederen gir eksempler på hvordan den kommunale barneverntjenesten kan følge opp foreldrene. I praksis vil oppfølgingen alltid få en individuell utforming ut fra foreldrenes ønsker og behov, og ut fra kjennetegnene i den enkelte sak.

2.2 Kommunens juridiske ansvar for oppfølging av foreldrene

Barneverntjenesten har ansvar for å følge opp barnet og foreldrene ved en plassering av barn eller ungdom som et hjelpetiltak (jf. bvl. §4-4, 5. ledd) og ved omsorgsovertakelse (jf. bvl. § 4-12). Hjelpen vil ofte innebære et samarbeid mellom ulike deler av hjelpeapparatet, som for eksempel NAV, boligetaten og helsetjenestene.

Om oppfølging av hjelpetiltak heter det at «Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene, og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak» (bvl. § 4-5).

Ved oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse skal barneverntjenesten «nøye følge utviklingen til de barn som det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for, og likeledes utviklingen til deres foreldre. Barneverntjenesten skal kort tid etter en omsorgsovertakelse kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser» (bvl. § 4-16).

Uavhengig av bakgrunnen for plasseringen, ønsker de fleste av foreldrene å bli regnet med som foreldre for barnet mens det bor utenfor hjemmet. De ønsker å være betydningsfulle for barnet og ha kontakt og samvær med det, og de vil følge med i barnets utvikling og hverdagsliv. De er som regel opptatt av hvordan det

går med barnet i fosterhjemmet, på skolen og i fritidsaktiviteter. Foreldrene har i tillegg sine selvstendige behov for hjelp.

2.3 Oppfølgingen må ta utgangspunkt i barnets tiltaksplan eller omsorgsplan

Når hjelpetiltak vedtas, skal det utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan (bvl. § 4-5). Ved en omsorgsovertakelse skal barneverntjenesten vedta en plan for barnets omsorgssituasjon (foreløpig omsorgsplan). Senest to år etter fylkesnemndas vedtak skal barneverntjenesten vedta en plan (endelig omsorgsplan) for barnets fremtidige omsorgssituasjon (bvl. § 4-15, 3. ledd).

Oppfølgingen av foreldrene skal ta utgangspunkt i planene. Det er utarbeidet en egen veileder for tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten. Disse veilederne beskriver hva innholdet i planene skal være:

<http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Barnevern/Q-1104-Tiltaksplanerogomsorgsplaneribarneverntjenesten-enveileder.pdf>

2.4 Foreldres medvirkning

Oppfølgingen av foreldre skal bygge på foreldrenes medvirkning. Det skilles mellom individuell og kollektiv medvirkning. Individuell medvirkning handler om hvordan brukerne kan ha innflytelse i egen sak. Kollektiv brukermedvirkning handler om hvordan brukerne kan ha innflytelse på utformingen av det generelle tjenestetilbudet.

Fra begynnelsen av plasseringen skal barneverntjenesten forholde seg aktivt til hvordan foreldrenes rolle bør være mens barnet bor utenfor hjemmet. God oppfølging i opptakten til en plassering kan legge til rette for et godt samarbeid med foreldrene etter en plassering. Brukermedvirkning er et viktig element i oppfølgingen av foreldre etter en frivillig plassering

eller en omsorgsovertakelse. De fleste foreldre ønsker å bli involvert i beslutninger knyttet til plasseringen. De vil bli respektert og regnet med som foreldre og med det foreldreansvaret de har.

Ved en frivillig plassering har foreldre stor innflytelse på alle beslutninger som tas. I disse sakene kan foreldrene når som helst trekke tilbake sitt samtykke til plasseringen. Ved en omsorgsovertakelse er foreldrenes påvirkningsmuligheter begrenset når det gjelder beslutninger for eksempel om plasseringen og om samvær. Selv i disse sakene kan foreldrene ha innflytelse på en del spørsmål det skal tas stilling til, for eksempel hvordan selve plasseringen skal gjennomføres og hvordan foreldrenes kunnskaper om barnet og familien skal formidles til fosterforeldrene.

Gjennom god informasjon og dialog skal foreldrene delta i løsningen av oppgaver og beslutninger. Foreldrenes erfaringer, kunnskaper og ønsker står derfor sentralt i oppfølgingen.

Ikke alle foreldre kan eller ønsker å medvirke i samhandlingen med barneverntjenesten, og særlig ikke i tiden rett etter en omsorgsovertakelse. Samarbeidet kan være vanskelig å få til fordi foreldrenes personlige problemer er store og/eller aggresjonen overfor barnevernets beslutninger kan være sterk. I slike situasjoner bør barneverntjenesten forsøke å formidle kontakt med andre.

Ulike områder kan være gjenstand for brukermedvirkning. I mange tilfeller vil barn, foreldre og de ansatte i fellesskap diskutere seg frem til hvilke avgjørelser brukerne kan ha innflytelse på. Det betyr at barneverntjenesten skal vektlegge både brukernes erfaringsbaserte kunnskaper og de ansattes fagkunnskaper. Hvis brukermedvirkning skal ha et reelt innhold, må det bety at både barn og foreldre skal være aktive deltakere, for eksempel ved evaluering av tiltaks- og omsorgsplaner. Ved å nedfelle foreldrenes egne meninger konkret i planene, kan barneverntjenesten vise at de tar brukernes synspunkter på alvor. Hovedregelen er at brukerne skal inviteres med på alle møter hvor deres sak blir drøftet.

Foreldrenes selvfølelse kan styrkes ved at de opplever seg selv som betydningsfulle for barnet, for eksempel ved at de fortsatt har klart definerte oppgaver knyttet til barnet, ved å ta aktivt del i barnets liv og føle seg som en respektert samarbeidspartner og en aktiv deltaker.

Barneverntjenesten kan bidra til at foreldrene blir aktive deltakere ved å:

- Be foreldrene om å evaluere gjennomføringen av plasseringen av barnet: Hva var bra og hva kunne eventuelt ha vært gjort annerledes
- Vise interesse for og anerkjenne foreldrenes kunnskaper og erfaringer fra eget liv og med sitt barn
- Spørre dem om de trenger mer informasjon om barnevernets organisering og hjelpetilbud, om regler og retningslinjer
- Lytte til foreldrenes forslag til hvordan barnet og foreldrene kan hjelpes etter plasseringen
- Etterspørre hva foreldrene ønsker innflytelse på etter plasseringen
- Involvere foreldrene i behandlingen av barnevernsaken, for eksempel ved endring av samværsrutiner
- Sørge for at foreldrene kan følge med og ta del i barnets gleder, sorger og bekymringer, barnets helsetilstand, skole- og fritidssituasjon, enten direkte eller som informasjon
- Bidra til å opprettholde dialog mellom foreldre og fosterforeldre/ ansatte ved institusjonen, samt saksbehandler og etterspørre og ta hensyn til foreldrenes ønsker
- Gi foreldrene innsyn i sakens dokumenter og i innholdet i journalen

- Sørge for at de kan delta på møter og i beslutningsprosesser der dette er mulig

Barneverntjenesten kan alltid spørre foreldrene om hva de mener. Det betyr ikke at foreldrene har beslutningsmyndighet, men de skal få en faglig begrunnelse når deres ønsker ikke kan innfris.

Barneverntjenesten som organisasjon kan lære mye ved å innhente brukernes erfaringer. Ifølge forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester, av 14.12.2005 nr. 1584, skal kommunen blant annet gjøre bruk av erfaringer fra barn og foreldre til forbedring av barneverntjenesten, jf. § 4, 2. ledd, e. Det vises også til veileder om internkontroll i barneverntjenesten for kommunene.

<http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Barnevern/Q-1105-Internkontrollibarneverntjenesten-enveileder.pdf>

Erfaringer fra barn og foreldre som er i kontakt med barneverntjenesten er viktige for å overvåke og forbedre tjenesten. Brukererfaringene skal ses i sammenheng med annen kunnskap virksomheten har om tjenesten, herunder erfaringer innhentet fra andre samarbeidspartnere.

Brukererfaringene kan innhentes på ulike måter, for eksempel gjennom skriftlige brukerundersøkelser, fokusgruppeintervjuer, dialogkonferanser og høringer. Brukererfaringer får en også ved å registrere og systematisere informasjon som inneholder ros eller ris fremsatt muntlig eller i brev, i formelle klager og i rapporter fra barn, foreldre eller samarbeidspartnere. Barneverntjenesten skal kunne dokumentere rutiner for gjennomføring av brukerundersøkelser, oppsummeringer fra gjennomførte undersøkelser og rutiner for å systematisere henvendelser fra brukere.

Selv om foreldrene gis anledning til å medvirke, skal barnets beste alltid gå foran hensynet til foreldrene og deres ønsker.

3

En ensidig forståelse av foreldrene som årsak til barnas problemer, kan bidra til at de ekskluderes i arbeidet med å løse problemene

3 FORELDRES BEHOV FOR OPPFØLGING ETTER EN PLASSERING

Foreldrene innbyrdes kan ha helt forskjellige opplevelser av en plassering av barnet utenfor hjemmet. For noen kan en plassering oppleves som en lettelse, mens for andre er plasseringen en stor følelsesmessig påkjenning. For å kunne gi god hjelp i en slik situasjon, kreves det forståelse for hvordan en plassering utenfor hjemmet kan oppleves.

3.1 Foreldrene er en utsatt gruppe

Foreldre i kontakt med barnevernet, som oftest mødrene, utsettes ofte for stigma fordi de bryter med de sosiale og kulturelle forventningene som knytter seg til personer som får barn, for eksempel prinsippet om at barn skal vokse opp hos sine foreldre. Jo mer alvorlig foreldrene bryter med fastlagte normer, desto større blir sanksjonene. Foreldre som er fratatt omsorgen for barnet sitt, vil være mer utsatt enn foreldre som har plassert barnet utenfor hjemmet som et frivillig hjelpetiltak.

Familiene i kontakt med barneverntjenesten kjenntegnes ofte av vanskelige levekår. Mange foreldre har ikke utdanning ut over grunnskolen og står utenfor arbeidslivet. Ofte mangler de egen bolig. Familiene kjennetegnes av å være økonomisk marginaliserte. Grunnlaget for plasseringen er ofte foreldrenes psykiske helse og/eller rusrelaterte problemer, men også atferdsproblemer hos barna og noen ganger begge deler.

Marginaliseringen av foreldre som har barn plassert utenfor hjemmet, kan være en medvirkende faktor til at denne gruppens synspunkter og erfaringer kan bli oversett. En ensidig forståelse av foreldrene som årsak til barnas problemer, kan bidra til at de ekskluderes i arbeidet med å løse problemene.

Stigmatisering og marginalisering av foreldrene kan bidra til at det utvikles negative holdninger til dem, både i offentligheten og blant de ansatte i hjelpeapparatet. Dette kan være medvirkende årsaker til at de ikke opplever å få den hjelpen de trenger.

3.2 Plasseringen av barnet oppleves ulikt

De fleste foreldre har ambivalente følelser knyttet til plasseringen av barnet. Noen har sett behovet for at barnet flytter ut av hjemmet. De kan oppleve plasseringen som en trygghetsskapende faktor og som en lettelse. Selv om flyttingen er etter foreldres eget ønske, kan savnet etter barnet og fortvilelsen over ikke å ha mestret foreldrerollen, oppleves like sterkt som hos foreldre som har erfart en omsorgsovertakelse.

Når plasseringen skjer mot foreldrenes ønsker, oppleves omsorgsovertakelsen ofte som en devaluering av dem selv både som foreldre og som mennesker. Fratakelse av omsorgen for barnet vil for de fleste være en traumatisk hendelse, og den kan utløse en psykisk krise. Foreldrene kan føle seg umyndiggjorte og maktesløse ved at de er fratatt omsorgsfunksjonene som ligger i foreldreansvaret og ved at deres synspunkter ikke er blitt vektlagt i tilstrekkelig grad. De kan reagere med sinne og protest fordi de er uenige i plasseringen og i beslutninger gjort om samvær. De kan være redde for at de skal miste kontakten med barnet.

Noen av foreldrene har selv tatt kontakt med barnevernet og bedt om hjelp. Denne gruppen foreldre kan føle seg spesielt maktesløse fordi deres åpenhet om familiesituasjonen kan bli brukt mot dem, og de kan bli påtvunget tiltak de ikke ønsker. Foreldrene kan bli frustrerte over at det de mener er en normal reaksjon på en plassering, kan bli tolket som mangelfull omsorg. Mangel på innflytelse i situasjonen kan skape følelser av avmakt og umyndiggjøring. Dessuten kan de være ydmyket av hva andre har uttalt om dem i

sakspapirene. De kan skamme seg over ikke å ha lykkes som foreldre, og sorgen og savnet etter barnet er ofte stor. De kan oppleve seg som sviktet både av profesjonelle som orienterer seg mot barnet, og av familie og venner som tar avstand fra dem.

Det kan være en sammenheng mellom de ulike reaksjonene. Foreldrenes protest og sinne kan være en måte å uttrykke følelser av skam og skyld. I slike situasjoner er det vanskelig for foreldrene å samarbeide med barneverntjenesten og fosterforeldrene. Mange trenger hjelp til å bearbeide de følelsesmessige sidene ved å bli fratatt omsorgen for barnet. Foreldrene ønsker seg som regel mer informasjon, lettere tilgang til saksbehandler, kontinuitet i relasjonen til saksbehandlerne og muligheter for aktiv medvirkning i alle faser av barnevernsaken.

Mange av mødrene som har mistet omsorgen for barnet sitt har selv vært under omsorg som barn. De kan føle seg sviktet og avvist av sine egne mødre, samtidig som de selv har sviktet sine egne barn. En omsorgsovertakelse kan være en bekreftelse på egen udugelighet og verdiløshet. Som følge av disse mekanismene kan det være en risiko for at barn under omsorg mister kontakten med sin mor eller far fordi det vil være vanskelig å motivere foreldre til dialog med barnet under slike omstendigheter.

3.3 Psykososiale problemer i etterkant av en omsorgsovertakelse

I tillegg til de følelsesmessige problemene ved det å bli fratatt omsorgen for barnet, opplever mange foreldre sosiale vanskeligheter i etterkant av omsorgsovertakelsen. De sitter ofte med en følelse av skam overfor barna, familien, venner, naboer, arbeidskolleger. De blir ikke alltid møtt med samme sympati som mennesker i andre krisesituasjoner. Foreldrene utvikler ofte ulike overlevelsesstrategier. Noen kan velge å holde det som er igjen av familien samlet og å vise motstand mot forandring diktert utenfra. Andre kan velge flukt

ved å bytte bolig, flukt fra familie, flukt til misbruk og retrett til uheldige miljøer. Andre igjen flykter fordi de opplever at de blir utsatt for sjikane og/eller mangel på forståelse fra familie, naboer og nærmiljø. God oppfølging av foreldrene kan være å hjelpe foreldrene til å utvikle en annen og bedre mestringsstrategi for seg selv, som også kan komme barna til gode. Hjelp til foreldre kan føre til en større forståelse for barnets behov.

Mange av foreldrene føler seg ensomme og sosialt isolerte etter en plassering, og de mangler noen å snakke med. Betydningsfulle naboer og venner kan forsvinne ut av nettverket når barnet er plassert i fosterhjem eller på institusjon. Dette kan avstenge foreldrene fra sosiale og kulturelle kontakter og forbilder for foreldreskapet. De kan bli stående igjen med et defensivt nettverk som retrettspunkt fra en kaotisk tilværelse. Et defensivt nettverk skaper mindre rom for sosial utvikling og integrasjon ved at åpningen mot omverden begrenses. Dette kan være et ledd i en sosial desintegrasjonsprosess – en utvikling mot sosial isolering av familiens medlemmer. Andre foreldre orker ikke å treffe venner og familie. Hverdagen kan oppleves som trist, tung og meningsløs.

Noen foreldre får konsentrasjonsvansker, samt søvn- og spiseproblemer. De kan bekymre seg for om barna trives i fosterhjemmet eller institusjonen. Det kan være vanskelig å takle barnas reaksjoner, for eksempel dersom barna klandrer foreldrene for hva som har skjedd. Foreldrene kan føle at de har sviktet barna sine, noe de i utgangspunktet ikke ønsker.

Flere opplever dessuten at de blir straffet økonomisk fordi de mister ytelser som barnetillegg og barne-trygd når barnet plasseres. I hverdagen kan foreldre oppleve det som vanskelig å vite hva de skal si om familiesituasjonen når de for eksempel skal søke seg bolig og arbeid og de blir spurt om boligbehov og omsorgskompetanse.

3.4 Oppfølgingen gjelder både mødre og fedre

Forelderskap tas ofte som gitt som et kjønnsnøytralt begrep, men forelderskap består både av en mor og en far. Mødre og fedre kan ha ulike opplevelser av dilemmaer og utfordringer i utøvelsen av sine oppgaver som foreldre. Som regel er det mødre som har hovedansvaret for omsorgsarbeidet overfor barn, og de fleste av omsorgsovertakelsene skjer også overfor mødre. I barnevernets vurderinger rettes oppmerksomheten ofte mot mors atferd og relasjon til barna, mens faren bare unntaksvis medregnes. Mødrene fremstilles ofte som utilstrekkelige og faren som fraværende.

Barneverntjenesten må ikke overse fedrenes og deres families betydning som omsorgsgivere for barnet. Likeledes må barneverntjenesten ta hensyn til fedrenes så vel som mødrenes følelser og behov for informasjon og oppfølging i forbindelse med plasseringen av barnet. Så langt det er mulig, skal begge foreldrene anses som en ressurs i arbeidet med å finne gode løsninger for barnets omsorgssituasjon. Som regel er begge foreldrene viktige for barnet. De har begge et felles ansvar, selv om de ikke nødvendigvis lever i en kjernefamilie.

3.5 Hjelpen må ta utgangspunkt i foreldrenes utfordringer

Foreldrenes utfordringer varierer. Foreldrene kan oppleve vanskeligheter med å:

- Vise barnet aksept og støtte selv om barnet ikke bor hjemme
- Bearbeide krisen og sorgen over at barnet er plassert og at de ikke har maktet oppgaven som foreldre

- Holde kontakten med barnet og sikre at barnet fortsatt opplever å være en del av familien der det er aktuelt
- Klargjøre hvem i nettverket som skal informeres om at barnet er plassert og hvordan
- Snakke med andre om barnet, og om at barnet ikke bor hjemme, om bakgrunnen for plasseringen og om hvordan samværet skal foregå
- Kjenne til barnets og egne rettigheter
- Samarbeide om endringer slik at de igjen får muligheten til å kunne bo sammen med barnet, eller til å få mer samvær med det der dette er mulig
- Mestre egen hverdag som kan bestå av mange problemer, samtidig som de skal ta seg av eventuelt hjemmeboende barn og holde kontakten med familie og nettverket for øvrig
- Finne nye måter å være foreldre på når barnet er plassert. De skal blant annet kunne dele foreldreskapet med fosterforeldre, miljøarbeidere og saksbehandlere

Disse utfordringene kommer i tillegg til de problemene som ligger til grunn for plasseringen av barnet, for eksempel det å skulle ta i mot hjelp til behandling av psykiske problemer, vold og/eller for misbruk av rusmidler.

4

Målet er at foreldrene skal kunne føle seg akseptert, uavhengig av hva som ligger til grunn for plasseringen av barnet

4 HVORDAN FORELDRENE KAN FØLGES OPP

I dette kapitlet presenteres ulike tiltak som kan være aktuelle i oppfølgingen av foreldrene etter en plassering av barnet utenfor hjemmet. Før tiltakene presenteres, vises det til viktige forutsetninger for å lykkes med en god oppfølging etter en plassering. Mulighetene for samarbeid vil være påvirket av hvordan foreldrene ble tatt i mot av barnverntjenesten. Videre må formålet med oppfølgingen være klar, og foreldrenes rolle i den enkelte sak må være avklart. Selv om familieråd primært ikke er et tiltak, har det vist seg å være en god beslutningsmodell, også i saker hvor barnet er plassert utenfor hjemmet. Familieråd kan være et hjelpemiddel til å mobilisere nettverket i en familie, enten det gjelder hvordan foreldrene kan følges opp etter en plassering eller hvordan en kan tilrettelegge for tilbakeføring av barnet. Presentasjonen av mulige oppfølgingstiltak spenner over et vidt register og berører temaer som kontakt-etablering, informasjon, koordineringsansvar, behandling, veiledning, samvær, sosial støtte og nettverksarbeid.

4.1 Oppfølging før plasseringen

Ulike tiltak før plasseringen kan legge til rette for god oppfølging av foreldrene etter at barnet har flyttet ut av hjemmet. Det kan handle om hvordan foreldrene er blitt tatt i mot av barneverntjenesten og hvorvidt de har fått kontakt med en barnevernsarbeider som de kan samarbeide med. Den videre kontakten vil også være påvirket av om de i den tidligere prosessen er blitt lyttet til ved problemavklaring og utvikling av tiltak.

Et av de mest konfliktfylte spørsmålene i oppfølgingen av foreldre etter en plassering av barnet, er omfang og innhold av samvær. Dette har sammenheng med at det er under samvær foreldrene får anledning til å være foreldre når barna er plassert utenfor hjemmet. Spørsmål om samvær bør derfor vies tilstrekkelig oppmerksomhet når saken forberedes for fylkesnemnda, for eksempel formål, innhold og hyppighet av samvær. Barneverntjenesten bør drøfte med foreldrene

før plasseringen hvordan oppfølgingen skal være. I sakene som skal behandles i fylkesnemnda kan oppfølging av foreldrene etter plassering av barnet også være et eget punkt, dersom dette har betydning for saken, for eksempel ved spørsmål om samvær.

I saker hvor barnet plasseres utenfor hjemmet mot foreldrenes vilje, kan foreldrene ha behov for å ha noen de kan støtte seg til før, under og etter omsorgsovertakelsen. Barnevernet kan oppnevne en støtteperson for foreldrene. Oppgaven til en støtteperson er å lytte og være til støtte for foreldrene. Vedkommende kan hjelpe foreldrene med å gå gjennom det skriftlige materialet og være med på møter som foreldrene deltar på. Støttepersonen må være en som foreldrene selv foreslår og som de har tillit til.

4.2 Formålet med oppfølgingen må avklares

Foreldrenes behov for hjelp etter en plassering varierer. Forslagene til oppfølging av foreldre er ikke gjensidig utelukkende. De er ment som en sjekkliste og som forslag til rutiner. Rekkefølgen på tiltakene kan også variere fra sak til sak.

Formålet kan være å:

- Klargjøre målet for plasseringen og ved dette skape større forutsigbarhet
- Etablere et godt samarbeid mellom foreldre, fosterforeldre/institusjon og barneverntjenesten
- Skape trygghet hos barnet ved at foreldrene får hjelp
- Hjelp foreldre til å bedre sin livssituasjon og ved dette legge til rette for at barnet eventuelt kan flytte hjem
- Hjelp foreldre til å forsones seg med at plasseringen av barnet blir langvarig
- Bidra til utvikling av foreldrerollen når barnet er plassert utenfor hjemmet
- Ivareta foreldres selvstendige behov for hjelp

4.3 Foreldrenes rolle

Det er viktig å kjenne til hva som ligger igjen hos foreldrene av foreldreansvaret når barnet er plassert i fosterhjem eller på institusjon, og informere foreldrene om dette.

Innholdet i *foreldreansvaret* er regulert av barneloven § 30, og hvem som har foreldreansvaret er beskrevet i barneloven §§ 34 og 35. De som har foreldreansvaret har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i

personlige og økonomiske forhold innenfor grensene av barnets rett til medbestemmelse (bvl. §§ 31 til 33). Foreldreansvaret skal utøves ut fra barnets interesser og behov.

Ved en *frivillig plassering* beholder foreldrene foreldreansvaret, men overlater den daglige omsorgen til fosterhjem eller institusjon. Den daglige omsorgen omfatter alle spørsmål om den generelle oppdragelsen av barnet, plassering i barnehage, vanlig oppfølging i forhold til skole, og nødvendige tiltak ved sykdom. Det gjelder avgjørelser knyttet til dagliglivet, døgnrytme, klær, mat, lekselesning, fritidsaktiviteter, samvær med venner, legebisøker, lekselesning med mer.

Omsorgen utøves på vegne av foreldrene og ikke på vegne av barneverntjenesten. Det er foreldrenes samtykke som er det rettslige grunnlaget for plasseringen, og foreldrene kan når som helst kalle samtykket tilbake.

Ved en *omsorgsovertakelse* overtar barneverntjenesten den daglige omsorgen for barnet, jf. barnevernloven § 4-18, mens foreldrene som regel beholder foreldreansvaret og rett til samvær med barnet. Fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor, skal utøve den daglige omsorg på vegne av barneverntjenesten. Barnevernet kan bestemme at disse også skal avgjøre andre spørsmål enn de som gjelder den daglige omsorg. Hvis barneverntjenesten finner det nødvendig med fratakelse av foreldreansvar, må det fremmes selvstendig sak for fylkesnemnda om dette. Hvis foreldreansvaret fratras foreldrene, må fylkesnemnda ta initiativ til at ny verge oppnevnes.

En omsorgsovertakelse innebærer at ansvaret for å gi barnet daglig omsorg og oppdragelse tas fra foreldrene. Det betyr også at foreldrenes medbestemmelsesrett knyttet til utøvelsen av omsorgen opphører.

Avhengig av situasjonen i den enkelte sak, har foreldrene ofte behov for informasjon om hvem som kan ta avgjørelser som gjelder:

- Valg av barnehage, skole og utdanning
- Religiøs oppdragelse og medlemskap i trossamfunn
- Avgjørelser om større medisinske inngrep eller behandling
- Vergemål
- Samtykke ved navnevalg eller navneendring
- Samtykke til adopsjon og ekteskapsinngåelse

4.4 Bruk av familieråd

Familieråd er ikke en behandlingsmodell, men en måte å fatte beslutninger på. Bruk av familieråd bygger på frivillig samtykke. Modellen tar sikte på å involvere og aktivisere den utvidede familie og barnet selv til å finne gode løsninger på vansker i barnets hverdag. Ved å benytte familieråd kan beslutninger som gjelder barnet tas med bakgrunn i kjennskap, ansvar og innsatsmuligheter som finnes i familien og nettverket totalt sett.

Familieråd bygger blant annet på systemteori, sosial nettverksteori og empowerment. Gjennom dialog og argumentasjonsutveksling mellom personer som bryr seg om barnet, skal familierådet fremme et forslag til handlingsplan overfor barneverntjenesten. Så fremt familien har funnet fram til en forsvarlig løsning, godtar barneverntjenesten handlingsplanen.

Målet er å finne best mulige løsninger for barnet i forhold til det som oppfattes som vanskelig. Den utvidede familien får anledning til å vise medansvar og delaktighet, og blir involvert i det å hjelpe barnet direkte eller

indirekte. Det er viktig å finne løsninger for barna som er holdbare på sikt. Barneverntjenesten må uansett følge opp det ansvaret den har etter loven. Samarbeidet mellom barneverntjenesten og familien fremmes gjennom bruk av familieråd. Forskning har vist at familieråd er et godt virkemiddel for å inkludere familien i beslutningsprosesser i barnevernssaker.

Familieråd kan benyttes som en beslutningsprosess i saker hvor barnet er plassert utenfor hjemmet som et hjelpetiltak og i saker med omsorgsovertakelse. I saker med omsorgsovertakelse benyttes familieråd til å fatte beslutninger om hvor barnet skal plasseres. Modellen anvendes også til å beslutte hva slags oppfølging foreldrene trenger etter at barnet er plassert. I denne typen familieråd kan andre instanser delta i familieråd i avklaringen av hvordan foreldrene skal følges opp. Familieråd kan være et nyttig hjelpemiddel til å drøfte og avklare spørsmål om samvær og hvordan kontakten mellom foreldre og andre familiemedlemmer skal være mens barnet er plassert. Familieråd kan også anvendes i drøftingen av hvordan en tilbakeføring kan gjennomføres.

Oppsummert kan familieråd ved plassering utenfor hjemmet benyttes ved beslutninger om:

- Plasseringen av barnet
- Hvordan foreldrene skal følges opp etter plasseringen
- Spørsmål om samvær
- Tilbakeføring av barnet til hjemmet

4.5 Individuell oppfølging etter plasseringen – ulike tiltak

”

«Jeg skulle ønske at saksbehandleren min hadde ringt meg en gang i uka bare for å høre hvordan det sto til med meg».

Hver enkelt familie er unik, og strategiene for å få kontakt med foreldrene vil være forskjellig fra sak til sak. Det er likevel noen generelle egenskaper som kreves av saksbehandler, slik som fleksibilitet, åpenhet og evne til å anerkjenne foreldrenes livserfaringer. Målet er at foreldrene skal kunne føle seg akseptert, uavhengig av hva som ligger til grunn for plasseringen av barnet. Oppfølgingen kan dreie seg om alt fra en telefonsamtale for å høre hvordan det går til langvarige behandlingsopplegg.

4.5.1 Den første kontakten

Hovedmålet med den første henvendelsen er å oppnå en allianse med foreldrene om å imøtekomme barnets behov.

Hensikten kan være å:

- Introdusere seg selv og spørre foreldrene om hvordan de har det
- Gi informasjon. I denne fasen er det viktig å informere om hvordan barnet har det i fosterhjemmet/på institusjonen
- Oppmuntre foreldrene til å holde samværsavtalen og undersøke om de trenger praktisk hjelp
- Gi anerkjennelse og støtte til foreldre i en vanskelig livssituasjon
- Avklare hva foreldrene (sammen eller hver for seg) ønsker hjelp til

- Klargjøre for foreldrene rollene som både hjelper og kontrollør
- Avklare hvilken rolle barneverntjenesten skal ha i den videre kontakten når det gjelder veiledning og oppfølging. Det er på bakgrunn av foreldrenes ønsker og egendefinerte behov at barneverntjenesten kan foreslå aktuelle tiltak. Oppfølgingen skal skje i samarbeid med foreldrene
- Innlede et samarbeid og tilby regelmessig kontakt

Det er i første rekke saksbehandler i barneverntjenesten som kan bidra med *veiledning* av foreldrene i denne fasen, men de kan også sørge for at andre, for eksempel en psykolog kan hjelpe foreldre som ønsker det. Mange vil søke støtte i sitt private nettverk, eller støtte i de få foreninger som drives av andre foreldre som har mistet omsorgen for barna sine. Advokaten som har bistått dem under fylkesnemndsbehandlingen kan være en annen støtte, men dette tilbudet er ofte begrenset til de juridiske sidene ved barnevernsaken og vil være av kortere varighet.

Husk:

- Foreldrene trenger hjelp til å beholde et håp om en bedre livssituasjon
- Oppmerksomheten må også rettes mot hva foreldrene lykkes med, og det må settes ord på deres ressurser
- Foreldrenes bekymringer må respekteres og tas på alvor ved planlegging av det videre arbeidet
- Foreldrene må få anledning til selv å bestemme hvor de skal møte saksbehandler første gangen etter plasseringen, det vil si om samtalen skal foregå hjemme hos foreldrene, på kontoret, eller på et nøytralt sted

- En forutsetning for etablering av tillit er at barneverntjenesten holder sine løfter og gir beskjed hvis ikke de kan holde dem
- Foreldrene må bli oppmuntret til aktiv deltakelse i barnevernsaken
- Foreldrene skal tilbys en samtale snarest etter plasseringen, senest innen to uker

4.5.2 Når foreldrene ikke ønsker kontakt

«Jeg vet ikke hvordan jeg skal forholde meg til fagfolk som jeg ikke ønsker å ha noe med, men som jeg må for å ha kontakt med barna mine.»

Mulighetene for å søke støtte hos saksbehandler kan være vanskelig. Det kan være problematisk å være åpen og søke hjelp hos saksbehandleren som bidro til omsorgsovertakelsen. Støtten fra familie og nettverk kan variere fra betingelsesløs omsorg til fordømmelse eller manglende forståelse.

Den individuelle oppfølgingen fra barneverntjenesten kan være påvirket av tidligere konflikter. I noen tilfeller lykkes barnevernarbeidere med å utvikle et samarbeid med foreldrene, mens i andre tilfeller er dette vanskelig. Ved konflikt kan det være hensiktsmessig å tilby foreldrene oppfølging av en *ny saksbehandler*. I mindre kommuner kan det være aktuelt med et *interkommunalt samarbeid* i disse sakene der en bytter på tjenestene. Forskning på interkommunalt samarbeid har vist at dette kan styrke omsorgsbarnevernet og at det kan være lettere for brukerne av barneverntjenesten å ha kontakt med barnevernet i andre kommuner enn i sin egen. *Familievernkontoret* kan bistå med hjelp og mekling i de vanskelige og konfliktfylte sakene. I slike situasjoner kan en spørre foreldrene om de kan tenke seg å snakke med *andre foreldre* som har vært i en tilsvarende livssituasjon. Det er ikke gitt

at slike tiltak kan løse situasjonen. Foreldrene skal selv spørres om hvordan oppfølgingen kan foregå.

Noen ganger kan det være vanskelig å få tak i foreldrene. De kan oppholde seg i utlandet eller de kan, av ulike grunner, avvise all form for kontakt med barneverntjenesten. Foreldrenes holdninger til barnevernet kan endre seg etter hvert, og de kan på et senere tidspunkt være mer mottakelige for et samarbeid. En må derfor ikke gi opp forsøk på kontaktetablering. Noen ganger kan en få foreldrene i tale når det gjøres avtaler om samvær.

Noen foreldre ønsker ingen forsoning med barnevernet. Barneverntjenesten må avklare om og hvordan disse foreldrene kan følges opp. Ikke minst er det viktig å få frem foreldrenes egne synspunkter på hva slags støtte de trenger. Erfaringer har vist at familieråd ved fosterhjems plasseringer kan øke familiens kompetanse til å samhandle med det offentlige hjelpeapparatet. Dette kan hjelpe foreldrene til å samhandle med barnevernet på en måte som ikke forverrer deres muligheter for samvær, telefon- og brevkontakt, også når de befinner seg i situasjoner hvor de må leve med beslutninger som de er uenige i.

4.5.3 Informasjon

”

«Jeg har fått mye informasjon i kontakten med barnevernet, men jeg har egentlig ikke forstått hva som er blitt sagt. Jeg var kanskje ikke i stand til å ta det inn på det tidspunktet informasjonen ble gitt. Dessuten visste jeg ikke hva jeg skulle spørre om».

Informasjon er en viktig forutsetning for å kunne medvirke aktivt. Ofte vet ikke foreldrene hvilke spørsmål de skal stille i situasjonen, og det kan være vanskelig å få med seg den informasjonen som blir gitt før plasseringen av barnet utenfor hjemmet. Dette gjelder særlig i saker hvor det er konflikt mellom foreldrene

og barneverntjenesten. Vanskelige følelser kan skape forvirring og gjøre inntaket av informasjon vanskelig. Behovet for tilrettelagt informasjon gjelder særlig familier som har et annet morsmål enn norsk.

Når situasjonen har roet seg ned, kan foreldrene ha behov for at informasjon gis på nytt. Det er ikke nok å gi informasjon. En må også sørge for at informasjonen så langt det er mulig blir forstått. Noen foreldre vil trenge en støtteperson som kan formidle og repetere informasjonen som er blitt gitt til dem.

Etter en plassering er det rimelig at barneverntjenesten undersøker om foreldrene har behov for ytterligere informasjon om:

Plasseringen

- Grunnlaget for plasseringen
- Innholdet i plasseringen og konsekvensene for foreldrene

Plikter, rettigheter og organisering

- Foreldrenes rettigheter og plikter når barna ikke bor hjemme. Foreldrene må kjenne til innholdet i foreldrerollen når barna er plassert frivillig og når de er under omsorg
- Lov om barneverntjenester, saksbehandlingsregler, klageordninger, innsynsrett, barnevernets organisering osv
- Hvordan de kan de ta opp bekymringer de måtte ha for barnet i fosterhjemmet eller på institusjonen

Barnets utvikling etter plasseringen

- I fosterhjemmet/institusjonen
- I barnehage/på skolen
- I fritiden

Foreldrene trenger også:

Orientering om ulike hjelpetiltak

Foreldrene vil ofte trenge informasjon om hva som er vanlig praksis når det gjelder oppfølging av foreldre etter en plassering. Foreldrene kan ha behov for informasjon og veiledning om aktuelle instanser og tiltak og formidling av kontakt:

- Hjelp til å bearbeide sine vanskelige følelser i situasjonen og hjelp til å utvikle foreldreskapet når barna ikke bor hjemme
- Formidling av kontakt med NAV (sosialtjenesten, arbeidskontoret, trygdekontoret), ulike helse-tjenester, rusomsorgen og familievernkontoret

Formidling av kontakt til andre hjelpeinstanser kan bare skje i et nært samarbeid med foreldrene, og bare opplysninger som foreldrene selv har samtykket til, kan oversendes annen hjelpeinstans.

Barneverntjenestens vurdering av saken

”

«Det som gjør meg usikker i kontakten med barnevernet er at jeg aldri vet hva de synes om meg og hvordan de vurderer sjansene for at jeg skal få barnet hjem igjen».

Foreldrene føler seg ofte usikre på hva barneverntjenesten tenker om saken. Fagfolkene må være åpne og ærlige om sine vurderinger av barnevernsaken. De må orientere om:

- Barneverntjenestens løpende vurdering av saken ut fra plandokumentene
- Hva som skal til for at barnet skal flytte hjem igjen og hva som forventes av foreldrene
- Hvorfor foreldrene eventuelt ikke kan regne med at barnet skal flytte hjem

Det er en utfordring å nå frem med tilstrekkelig informasjon til foreldre med innvandrerbakgrunn. Bruk av autorisert tolk er viktig i oppfølgingen av denne gruppen foreldre.

4.5.4 Behandling, terapi og veiledning

«Ingen oppdaget hvilken dyp krise jeg var i etter omsorgsovertakelsen. Jeg ville ikke leve lenger, men kjærligheten til barnet fikk meg til å tenke fremover. Alt jeg tenker på nå er å få mer samvær, men barnevernet ser bare på meg som problemet til barnet mitt. Jeg er blitt likegyldig til alt».

”

Mange av foreldrene har psykiske problemer forut for omsorgsovertakelsen. Plasseringen kan også utløse en psykisk krise som kan kreve krisehjelp. Andre trenger behov for langvarig behandling og terapi, enten individuelt eller i gruppe.

«Jeg hadde aldri klart meg gjennom denne prosessen hvis ikke jeg hadde hatt gestaltterapeuten min. Sammen med henne har jeg kunnet være meg selv».

”

Det er mange instanser det kan være aktuelt å henvise foreldrene til i slike situasjoner, for eksempel *voksenpsykiatrien, rusomsorgen, privatpraktiserende psykologer og terapeuter*.

«Sønnen min bærer nag til meg. Jeg føler at jeg har sviktet ham, men jeg vet ikke hvordan jeg skal forholde meg til det».

”

Noen foreldre trenger hjelp og veiledning til hvordan de skal forholde seg til barnet etter plasseringen, for eksempel når barnet anklager foreldrene for ikke å

ha gitt tilstrekkelig omsorg. Andre foreldre trenger hjelp i arbeidet med å forberede at barnet skal flytte tilbake til hjemmet etter en plassering i fosterhjem eller på en institusjon.

En samarbeidspartner kan være *familievernkontorene*. De ansatte ved familievernkontorene har særlig kompetanse knyttet til parrelasjoner, konfliktløsning/mekling i parforhold, støtte etter samlivsbrudd, styrking av foreldrekompentanse, samarbeid mellom foreldre om samvær, avklaring av roller i nye familie-konstellasjoner, hjelp til å komme videre etter en alvorlig hendelse, generelle informasjon og råd og veiledning i samlivsspørsmål.

I mange kommuner er det utviklet et *foreldreveiledningsprogram* som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot alle foreldre og andre omsorgspersoner med barn i alderen 0–18 år. Foreldreveiledningen bygger på ICDP-programmet (International Child Development Programme). Foreldreveiledningsprogrammet gir foreldrene anledning til å drøfte spørsmål om barna og om foreldrerollen med andre foreldre og med fagfolk, og det er et tilbud til alle foreldre som ønsker det. Tilbudet kan tilrettelegges for foreldre som ikke har barnet boende hjemme, men som trenger hjelp, for eksempel til å takle barnets reaksjoner overfor dem som foreldre.

I enkelte kommuner finnes det et *familiesenter*. Det er som regel en del av kommunens helsestasjons- og skolehelsetjeneste. Tilbudet er gratis og tilbys foreldre med barn i alderen 0–18 år. Formålet med familiesenteret er at barn sikres større mulighet for gode oppvekstkår og mestring i familien. På familiesenteret kan foreldre blant annet få hjelp til et bedre samarbeid med barna sine. Foreldrene kan ta kontakt med familiesenteret for å snakke om problemer med å sette grenser, foreldrerollen, uenighet om samvær osv. Senteret kan tilby samtaler og veiledning, hjemmebesøk og gruppeaktivitet.

Ulike tiltak som i hovedsak er beregnet som hjelpetiltak mens barnet bor hjemme, kan være aktuelle når foreldrene trenger hjelp ved tilbakeføring av barnet etter en plassering. Ofte foregår foreldrearbeidet parallelt med at barnet er plassert på en institusjon.

De utrolige årene: Webster-Stratton familiebaserte behandlingsprogram (DUÅ), Parent Management Training Oregon (PMTO) og Multisystemisk behandling (MST) er metoder i foreldrearbeidet i familier med barn med atferdsvansker. Målet med foreldrearbeidet er å forbygge plasseringer utenfor hjemmet. Disse metodene benyttes også i saker hvor barnet er plassert i fosterhjem og på institusjon med tanke på tilbakeføring.

Webster-Stratton familiebaserte behandlingsprogram

Behandlingsprogrammet DUÅ retter seg mot familier med barna i alderen 3–8 år med atferdsforstyrrelser. Hensikten med metoden er å styrke foreldrenes oppdragelsesferdigheter, problemløsning og konflikt-håndtering og gjennom dette øke barnas sosiale kompetanse og redusere forekomsten av aggressiv og regelbrytende atferd. Programmet er gruppebasert. Metodene er basert på moderne atferdsanalyse, utviklingspsykologi, sosial læringsteori og kunnskap om gruppeprosesser. Programmene er basert på filmopptak og danner utgangspunkt for diskusjoner i gruppen. Intervensjonene i introduksjonsprogrammet

er knyttet til lek, ros og belønning, grensesetting, aggresjonshåndtering osv. I oppfølgingsprogrammet er oppmerksomheten rettet mot å lære foreldrene økt selvkontroll, bedre ferdigheter i kommunikasjon, bedre ferdigheter i problemløsning og strategier for å styrke sosial støtte og egenomsorg.

Parent Management Training Oregon

PMTO er rådgivning for foreldre til barn i alderen 3–12 år der barna viser tydelige tegn på høyt aggresjonsnivå, og hyppig kommer i konflikt med andre barn og voksne. Foreldrene får tilbud om opplæring slik at de tilegner seg bedre oppdragerferdigheter for å fremme sosial atferd hos barna og redusere avvikende atferd. Gjennom ukentlige samtaler og telefonsamtaler gis foreldrene råd og veiledning. Foreldre trenes i hensiktsmessige metoder for å hjelpe sitt barn i hverdagen. Foreldrene deltar i opplæringen individuelt eller i grupper. Studier viser at PMTO medfører betydelig reduksjon av barnets atferdsvansker både i hjemmet og på skolen. Det er påvist positiv langtidseffekt av behandlingen både for det atferdsvanskelige barnet og søsken. PMTO som metode brukes også i fosterhjem og på barneverninstitusjoner.

Multisystemisk behandling

MST er en metode som retter seg mot unge med alvorlige atferdsvansker i alderen 12–18 år. Metoden fokuserer på de ulike arenaene som er viktige i unges liv, som familie, skole, venner og nabolag. Målgruppen er ungdommer som skulker skolen, begår lovbrudd, ruser seg, rømmer hjemmefra og ligger i konstant konflikt med foresatte, lærere eller politi. Metoden forutsetter at den unge har foreldre eller andre foresatte som bor sammen med ungdommen og som vil ta del i behandlingen. Målet med behandlingen er blant annet å styrke foreldrenes oppdragerferdigheter, styrke samhold og omsorg i familien, gjenopprette kontakt med venner, bedre ungdommens prestasjoner i skole eller arbeidsliv, øke ungdommens deltakelse i fritidsaktiviteter, styrke kontakten mellom familien og omgivelsene og hjelpe familien til å løse fremtidige problemer. MST representerer en

av de sterkeste satsningene som har vært gjennomført overfor ungdom med atferdsproblemer i Norge. Forskning har vist at MST-terapi som baserer seg på intensiv oppfølging i 4–5 måneder, har en langvarig effekt. MST benyttes også som metode i oppfølgingen av foreldre mens barnet er plassert i fosterhjem eller på institusjon.

Marte Meo

Marte Meo er en annen metode som benyttes i foreldreveiledning. Marte Meo er en kommunikasjonsbasert veiledningsmetode som gjør bruk av filmopptak som utgangspunkt for veiledning av foreldre og av personale som arbeider med barn, unge og deres familier. Hovedprinsippet i metoden er å finne den enkeltes egne ressurser og potensial for utvikling og forandring, og å identifisere foreldrenes evne til utviklingsstøttende kommunikasjon. Den bygger på to elementer; en analysemodell og en veiledningsprosess. Den er ikke utledet fra en spesifikk teori, men bygger på systematiske observasjoner og analyse av velfungerende foreldre/barn-samspill og kliniske erfaringer. Gjennom informasjon, felles refleksjon og understøtting av mestringsopplevelser, har veiledningen vist seg å være nyttig for å bryte negative samspillsmønstre, utvikle positiv tilknytning og gi foreldre økt selvtillit. Marte Meo er evaluert som en lovende metode.

Enkelte steder vil også *menighetene* (prest og diacon) og *frivillige organisasjoner* (eksempelvis Røde kors, Frelsesarmeen, Fransiskushjelpen og Kirkens Bymisjon) kunne tilby samtale enkeltvis eller i grupper til foreldre som trenger oppfølging i for eksempel en sorgfase. De frivillige organisasjonene er et supplement til det offentlige tjenestetilbudet.

Ofte er det lang ventetid på ulike tjenester som foreldrene har behov for etter en plassering. En mulighet er at barneverntjenesten lager faste avtaler med hjelpeinstanser som familievernkantor og voksenpsykiatriske tjenester slik at foreldrene kommer til når de trenger hjelp og er tilgjengelige for det.

4.5.5 Oppfølging av samvær

”

«Samværene med sønnen min betyr alt for meg. Det er jo da jeg kan være foreldre for ham og sørge for at han opprettholder kontakten med familien sin».

Innhold og omfang av samvær er forskjellig fra sak til sak. I enkelte tilfeller lar samvær seg ikke gjennomføre, og det kan være skadelig for barnet. I de fleste tilfellene vil samvær med barnet være betydningsfullt for foreldrene fordi det er her de får anledning til å utøve foreldreskapet i direkte kontakt med barnet. Barn og foreldre har, med mindre ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre når barnet bor utenfor hjemmet som følge av et vedtak etter barnevernloven (bvl. § 4-19).

Er barnet plassert utenfor hjemmet som et frivillig hjelpetiltak, har ikke avgjørelsesorganet adgang til å avgjøre spørsmål om samvær. I slike tilfeller gjelder prinsippet om at barn og foreldre har rett til samvær med hverandre fullt ut. Samværsordningen skal avtales med foreldrene, og barneverntjenesten har ikke anledning til ensidig å begrense eller endre samværet.

Når det treffes vedtak om omsorgsovertakelse, skal fylkesnemnda samtidig ta stilling til omfanget av barnets og foreldrenes rett til samvær med hverandre. Det er barnets foreldre som har rett til samvær, men fylkesnemnda kan bestemme at også andre skal ha rett til samvær ut fra barnets beste. Fylkesnemnda kan overlate til barneverntjenesten å utforme det nærmere innholdet i samværet. Det kan gjøres ved at barnverntjenesten i samarbeid med foreldrene og fosterforeldrene avtaler hvordan samværet skal

gjennomføres i praksis. Fylkesnemndas beslutning om samvær er et minimumsomfang. Det betyr at barneverntjenesten kan bestemme at samværet praktiseres i større omfang eller mer fleksibelt enn det som er fastsatt av fylkesnemnda.

Dersom fylkesnemnda har vedtatt at foreldrene skal ha samvær med barnet hver annen måned i fosterhjemmet, kan altså barneverntjenesten la foreldrene besøke barnet oftere, når det vurderes å være til barnets beste. Endringer av samvær skal skje i forståelse med barneverntjenesten. Endringer av samvær kan ikke skje dersom det er i strid med fylkesnemndas vedtak eller bryter med forutsetningene som er lagt til grunn for vedtaket.

Barneverntjenesten kan ikke av eget tiltak begrense den rett til samvær som er fastlagt i fylkesnemnda, men må legge frem nytt vedtak for fylkesnemnda, dersom de ønsker å begrense samværet.

Oppfølging av samvær må ta utgangspunkt i hva som er målet med samværet i den enkelte sak.

En samværsordning kan ha flere mål:

- Å vurdere innholdet i kontakten mellom barn og foreldre med tanke på tilbakeføring
- Å opprettholde tilknytning mellom foreldre og barn med tanke på tilbakeføring
- Å opprettholde kontakt og slektsbånd med familien og nettverk selv om barnet ikke skal tilbakeføres
- Å hjelpe barnet over savn og sorg etter familie og nettverk, og trygge barnet på hvordan foreldrene har det, samt bidra til at barnet har et realistisk bilde av foreldrene

Andre forhold det er viktig å vektlegge når det gjelder samvær:

- Samværsplanen skal evalueres regelmessig. Barnas, foreldrenes, fosterforeldrenes- og miljøarbeidernes synspunkter på og erfaringer med planen skal høres og tas hensyn til der dette er mulig. Ny samværsplan skal sendes ut til berørte parter
- Det avholdes regelmessige møter mellom foreldre, fosterforeldre/ miljøarbeider og saksbehandler når dette er mulig. Møtene har som mål å utveksle informasjon, avklare uklareheter og planlegge samt evaluere samværsavtaler
- Barn og foreldre kan trenge hjelp til å forberede, gjennomføre og oppsummere samvær. Barneverntjenesten må avklare hvem som skal ivareta disse funksjonene når de selv ikke har anledning til det

Før og etter et samvær kan en ta opp følgende punkter med foreldrene:

Før samvær

Hvordan har foreldrene det? Er det noe foreldrene bør vite om barnet på forhånd, for eksempel i rapporten fra tilsynsfører? En telefon til fosterforeldrene vil gi informasjon om hva barnet har opplevd i den senere tid. En orientering om barnets situasjon kan gi foreldrene nyttig informasjon for å forberede samvær. Hva er rammen for neste samvær? Hva skal til for at samværet skal bli så godt som mulig? Hva planlegger foreldrene å gjøre sammen med barnet? Er det temaer som foreldrene ønsker å ta opp, men som de trenger hjelp til å forberede seg til? Hvordan ønsker foreldrene å informere barnet om hvorfor det ikke bor hjemme?

Gjennomføring av samvær

Ved behov for ekstra hjelp og kontroll ved gjennomføring av samvær kan for eksempel familiehus/familiesentre og Kirkens Bymisjon tilby et møtested hvor profesjonelle kan være til stede under samvær.

Etter samvær

Hvordan har foreldrene det? Hvordan opplevde foreldrene det siste samvær? Hva gjorde de? Hvordan fungerte det? Hva var barnets reaksjoner på ting som ble sagt og gjort? Hva var foreldrene fornøyde med, og hva kunne vært gjort annerledes?

De vanskelige samværene

Hvordan kan en sørge for at barnet får ha en viss kontakt med foreldre som ikke klarer å gjennomføre samvær? Er det muligheter for kontakt pr. telefon, e-post, brev, kort, utveksling av fotografier og lignende? Bør en legge opp til samvær der hvor foreldrene har mer behov for å snakke med voksne enn med barnet og i tilfelle hvordan? Kontakt med foreldrene i forbindelse med samvær kan være en måte å komme i posisjon til foreldre som vegrer seg for å involvere seg i et samarbeid med barneverntjenesten.

Husk:

Familievernkontoret kan bidra med råd og veiledning når det gjelder gjennomføring av konfliktfylte samvær mellom barn og foreldre.

«En gang i halvåret blir jeg invitert på middag sammen med saksbehandler og fosterforeldrene og hvor vi snakker om samværet som har vært og skal være fremover. Det er både hyggelig og nyttig for oss alle».

For noen vil regelmessige møter mellom foreldre, fosterforeldre og saksbehandler være en måte å sørge for å utveksle informasjon og drøfte uklarheter på. Ikke alle foreldre mestrer dette, og særlig ikke før de har fått hjelp til å bearbeide sine personlige problemer.

Ved fosterhjems plasseringer kan det gjennomføres oppfølgende familieråd. Et av temaene kan være å drøfte grunnlag for endring i innhold og omfang av samværsavtalene.

4.5.6 Bedring av levekår

«Jeg hadde aldri klart meg økonomisk hvis ikke det hadde vært for hjelpen jeg får fra foreldrene mine. Først tar de fra meg barnet mitt og så blir jeg straffet økonomisk også».

Mange av foreldrene i kontakt med barneverntjenesten har vanskelige levekår. Noen opplever at økonomien blir vanskeligere når barnet flytter ut av hjemmet fordi de mister ytelser som følger barnet. Foreldrene bytter også skattekasse, og det blir i noen tilfeller krevd bidrag. Slike økonomiske belastninger kan oppleves som en straff for foreldrene.

I oppfølgingen av foreldrene må en spørre om foreldrene trenger hjelp til bedring av levekår.

Hvordan vurderer foreldrene situasjonen når det gjelder:

- økonomi
- utdanning og arbeid
- boligsituasjonen
- helse
- sosial kontakt

Barneverntjenesten bør initiere samarbeid med andre hjelpeinstanser som Arbeids- og velferdstjenesten (NAV), boligkontoret og ulike deler av helsetjenestene når det er relevant og foreldrene ønsker det. Formålet med sosialtjenesteloven er blant annet å fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til økt likeverd og likestilling, og å forebygge sosiale problemer. For å oppfylle dette formålet kan sosialtjenesten yte økonomisk stønad eller iverksette andre støttetiltak.

Boligkontoret har som oppgave å jobbe med boligpolitiske virkemidler for husstander som har behov for det. Boligkontoret behandler blant annet søknader om leie av kommunale boliger, startlån og boligtilskudd til kjøp av bolig og om rett til statlige og kommunale bostøtteordninger.

Det er rimelig at barneverntjenesten ved behov bidrar med økonomisk støtte for foreldrene til reise, kost, aktiviteter med barnet og eventuell overnatting i forbindelse med samvær.

4.5.7 Koordinering av tilbud og deltakelse i ansvarsgrupper

Koordinering:

”

«Jeg opplever at det er jeg som må koordinere alle instansene som vi har kontakt med. Det er ganske slitsomt fordi jeg har jo så mye annet å tenke på også.»

Foreldrenes behov er ofte sammensatte og omfattende. Et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset oppfølging krever at flere etater og hjelpeinstanser samarbeider og bidrar med sitt. I formidlingen av kontakt kan det ligge en anbefaling eller en oppfordring til andre hjelpeinstanser om å bistå foreldrene. Barneverntjenesten kan, om foreldrene ønsker det, ha en koordinerende rolle.

Ansvarsgrupper:

”

«Jeg skulle ønske at møtene i ansvarsgruppa ble noe annet enn bare fy-fy-møter. Jeg opplever at fagfolkene er mest opptatt av å peke på alt jeg ikke får til.»

En ansvarsgruppe består av brukeren selv eller en som representerer han/henne og alle tjenesteutøverne som yter eller er ansvarlig for tilbud og tjenester til brukeren. Ansvarsgruppen har som oppgave å planlegge, følge opp og samordne enkelttiltakene innenfor de ulike tjenester og tilbud.

I samarbeid med familien oppnevner ansvarsgruppens deltakere en koordinator i forhold til hjelpeapparatet. Gruppens sammensetning må være tilpasset brukernes hjelpebehov. Det er ikke lovpålagt å etablere en ansvarsgruppe for det enkelte barn, men erfaring viser at dette kan være en god arbeidsform.

Saksbehandler skal delta i ansvarsgrupper etter behov. Hovedprinsippet er at foreldrene og barna etter alder, modenhet og egen interesse inviteres til å delta i ansvarsgruppemøter. Både barn og foreldre kan trenge hjelp til å forbedre seg til møtene, og ofte trenger de støtte under møtene. Fagfolk kan snakke over hodet på brukerne og en må forsikre seg om at brukerne har forstått det som har blitt sagt. Det er viktig at ansvarsgruppene evalueres regelmessig og med utgangspunkt i brukernes erfaringer.

4.5.8 Sosial støtte, selvhjelp og nettverksarbeid

» «Familien min vil ikke ha noe kontakt med meg lenger. De pleide å være mine støttepersoner.»

Etter at barnet er plassert skal foreldrene tilpasse seg en ny hverdag uten at de har omsorg for barnet. For mange oppleves hverdagen som vanskelig, de kan føle seg nedstemte og oppleve liten mening med livet. Ulike tiltak kan bidra til å øke foreldrenes livskvalitet.

”

«Etter omsorgsovertakelsen har jeg isolert meg helt og orker ikke å treffe venner. Vennene er blitt borte, en etter en».

Noen av foreldrene opplever at de blir ekskludert av nærmiljøet. De kan etterlyse hjelp til å utvikle sitt sosiale nettverk, enten det gjelder familie, venner eller begge deler.

”

«Jeg er redd for å gå ut i nærmiljøet fordi jeg ikke vet hva som blir sagt om meg».

Det kan være aktuelt å hjelpe foreldrene med å knytte nye kontakter eller å bearbeide et allerede eksisterende nettverk. Barnevernarbeiderne kan aktivt bidra til at foreldre knytter kontakter i lokalsamfunnet som kirken, selvhjelpsgrupper, venner og familie. Noen kan også ha behov for å snakke om hvordan de kan forholde seg til arbeidskolleger etter plasseringen av barnet. Nettverksbygging kan bidra til å redusere følelsen av sosial isolasjon.

Momenter som kan være til hjelp når det gjelder nettverksarbeid med foreldrene:

- Er det aktuelt å tegne et nettverkskart?
- Hvordan beskriver foreldrene sitt sosiale nettverk?
- Har de behov for hjelp til å utvide eller utvikle nettverket sitt?
- Kan familieråd benyttes til å reetablere brutte relasjoner med familie, venner og andre personer som kan være foreldrenes støttespillere i tiden fremover?

Bruk av familieråd har vist seg å ha en positiv virkning når det gjelder å mobilisere brukernes sosiale nettverk. Familieråd og nettverksmøter kan også benyttes i oppfølgingen av foreldre som opplever seg som sosialt isolerte.

Selvhjelp og støttegrupper:

«Jeg trenger et rom for å kunne være akkurat den jeg er og uten at jeg blir hakket på og uten at jeg skal forandre meg. Det er derfor det er så godt å kunne gå på møtene i Foreldrestøtten».

Opplevelsen av stigma knyttet til omsorgsovertakelsen aktualiserer behovet for å kunne møte andre foreldre i samme situasjon. Foruten å møte andre foreldre, er målet med støttegrupper at de tilbys en aktivitet hvor nettopp de er velkommen. Kjønnetegnet ved selvhjelps- og støttegrupper er at deltakerne opplever stor grad av emosjonell støtte, informasjon og praktisk hjelp. I gruppene skal foreldrene kunne oppleve omsorg og at de kan få råd og veiledning i konkrete saker. På slike møter kan de fortelle om sine erfaringer og dele sine frustrasjoner med hverandre. Slike tiltak har vist seg å ha en god effekt på bedring av foreldrenes livskvalitet.

Støttegrupper kan drives av barneverntjenesten, men i mange tilfeller kan det være aktuelt å få andre til å drive gruppene, for eksempel Kirkens Bymisjon, familiesentre, familiehus og andre tjenester. Det regionale barnevernet kan også drive slike grupper. Flere fosterhjemstjenester i Bufetat har satt i gang foreldregrupper og opplæringskurs for foreldre som har barna plassert i fosterhjem. Disse kursene har mange fellestrekk med PRIDE-kursene som arrangeres for fosterforeldre.

Støttegrupper for foreldre kan både være egenorganiserte og igangsatte av profesjonelle. Enkelte grupper har sett det som viktig at profesjonelle deltar i gruppene slik at de kan bidra til organisasjonslæring og til utvikling av tjenestene, gjennom den tilbakemelding en får fra brukerne.

Det kan også være aktuelt å opprette en støttekontakt for foreldre i tiden etter en plassering. Foreldrene kan trenge hjelp til å komme i gang med ulike aktiviteter.

- Finnes det en støttegruppe som foreldrene kan henvise til?
- Kan det være aktuelt å etablere en støttegruppe selv, eventuelt i samarbeid med andre kommuner/bydeler/Bufetat/frivillige organisasjoner?

4.5.9 Kontakt med interesseorganisasjoner

Mange foreldre trenger et sted å henvende seg for å få hjelp til å takle situasjonen og for å få hjelp av andre. I dag er det kun barna i kontakt med barnevernet som har sin egen interesseorganisasjon, Landsforeningen for barnevernbarn. Det eksisterer ikke en norsk interesseorganisasjon for foreldre med barn under omsorg, men det finnes flere nettsteder for foreldre som har kontakt med barnevernet.

Det finnes interesseorganisasjoner som kan være aktuelle for foreldrene å ta kontakt med, for eksempel ADHD-foreningen, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon, Morild (mor eller far med psykiske problemer), IKS (kvinner med spiseforstyrrelser), Krisesenteret, LMS (Landsforbundet mot stoffmisbruk), Mental Helse, Voksne for barn, Rådet for psykisk helse, Angstringen, Nettros (spiseforstyrrelser), Anonyme Alkoholikere, Anonyme Narkomane, Blå Kors, Handikappede barns foreldreforening, Norsk Foreldrelag for funksjonshemmede, Dysleksiforbundet, Landsforeningen for pårørende innen psykiatrien, Landsforeningen for voldsofre med flere.

5

En ensidig forståelse av foreldrene som årsak til barnas problemer, kan bidra til at de ekskluderes i arbeidet med å løse problemene

5 KOMPETANSE OG KVALITET

Arbeidet med å forbedre oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse handler om kvalitetsforbedring, men er også påvirket av rammebetingelser. I dette kapitlet redegjøres det kort for retningslinjene for internkontroll for barneverntjenesten og hva vi kan forstå som et kunnskapsbasert barnevern. Oppfølgingen av foreldrene vil også være påvirket av tjenestenes tilgjengelighet, fagfolkens kompetanse og organiseringen av tjenestene.

5.1 Retningslinjer for internkontroll

Enhver kommune må sikre at barnevernets brukere ytes et tjenestetilbud av god kvalitet og med nødvendig kompetanse. I følge lov om barneverntjenester § 2-1 2. ledd skal kommunen ha internkontroll for å sikre at barneverntjenestens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med de krav som følger av regelverket. Hensikten med internkontroll er å oppnå kvalitetsforbedring, og innebærer systematisk styring og løpende forbedringsarbeid i tjenestene.

Kommunen må kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller kravet til internkontroll. Det er utarbeidet en egen veileder om internkontroll i barneverntjenesten <http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Barnevern/Q-1105-Internkontrollibarneverntjenesten-enveileder.pdf>.

5.2 Et kunnskapsbasert barnevern

Et av departementets hovedmål når det gjelder forskning og utvikling (FOU) på barnevernsfeltet er å utvikle et kunnskapsbasert barnevern gjennom en styrket innsats på FOU og kunnskapsspredning. Gjennom FOU-arbeidet satses det på å få frem ny kunnskap og evaluere og utvikle tiltak hovedsakelig på bakgrunn av kunnskap fra forskning.

Et kunnskapsbasert barnevern innebærer å sikre bedre faglig styring av barnevernet, sørge for et likeverdig og godt tjenestetilbud over hele landet, legge til rette for utvikling og bidra til et bedre samarbeid med tilgrensende tjenester. Nye metoder som er forankret i forskning har fått større plass for å sikre at den hjelp som ytes skal ha tilsiktet virkning. I de nye metodene og tiltakene anerkjennes det at familien må trekkes med i større grad enn før, og at familien er en potensiell ressurs som barnevernet må spille på lag med. I MST, Funksjonell familierapi og tiltak som Familieråd er nettopp familien et viktig utgangspunkt for å få til gode omsorgsløsninger og varig endring. Metodene legger stor vekt på å styrke foreldreferdighetene.

I praksis betyr dette at kunnskapsbasert viten skal benyttes ved valg av tiltak og metoder. Effekten av en del av metodene og tiltakene barnevernet rår over, er ikke dokumentert. Det krever at tiltak jevnlig må evalueres, blant annet ved å gjennomføre brukerundersøkelser og vurdering av måloppnåelse. Det er også viktig å styrke forskning knyttet til hjelpetiltak i barnevernet.

6

Et mål er at foreldrene skal oppleve verdighet i kontakten med barneverntjenesten, uavhengig av hvilke tiltak som settes inn for å skape de beste oppvekstbetingelsene for barnet

6 ETTERORD

Barne- og likestillingsdepartementet håper at denne veilederen kan være nyttig i kommunenes arbeid med oppfølging av foreldre med barn plassert i fosterhjem eller på institusjon. I de fleste sakene lykkes barneverntjenesten med å få til et godt samarbeid med foreldrene, men departementet er klar over at oppfølgingen kan være vanskelig, for eksempel i saker hvor bruk av tvang vekker motstand. En veileder vil ikke kunne erstatte barnevernarbeiderens faglige skjønn og dømmekraft i enkeltsaker, men den kan bidra til økt refleksjon i handlingssituasjonen.

Det er en utfordring i mindre kommuner at det er få tilsatte i barneverntjenesten som skal kunne mye på mange fagområder. I enkelte kommuner vil det være få plasseringer utenfor hjemmet, og dermed få foreldre som trenger oppfølging etter en plassering. Det å skaffe seg spesialisert og erfaringsbasert kunnskap på dette feltet blir dermed lite aktuelt med mindre man samarbeider med andre kommuner.

I tillegg til god faglig oppfølging, skal tjenestene være tilgjengelige og tilpasset ulike brukergruppers behov. I oppfølgingen av foreldre etter en plassering av barnet, er det viktig at foreldrene med en gang får tilbud om kontakt med en person i barneverntjenesten. Hvis foreldrene må skifte saksbehandler, må målet være at dette planlegges og gjennomføres i samarbeid med foreldrene.

I saker hvor barnet er plassert utenfor hjemmet, vil prinsippet om barnets beste som oftest forutsette god oppfølging av deres foreldre. Foreldrenes behov er forskjellige, men mange trenger råd, veiledning og ulike støttetiltak for å bedre sin foreldrekompentanse og livssituasjon. Veilederen tar til orde for at barneverntjenesten skal ha en sentral rolle i dette arbeidet og at barnevernet også skal initiere egne støttetiltak når dette mangler. Et mål er at foreldrene skal oppleve verdighet i kontakten med barneverntjenesten, uavhengig av hvilke tiltak som settes inn for å skape de beste oppvekstbetingelsene for barnet.

